

2020 xx

Motion av Clara Lindblom, Rikard Warlenius, Torun Boucher, Alexandra Mattsson, Tina Kratz, Tobias Johansson, Robert Mjörnberg, Sara Stenudd, Rashid Mohammed, Maria Ljuslin, Arvand Mirsafian, Rose-Marie Rooth och Hassan Jama (samtliga V) om extern granskning för att utreda effekterna av krav på generella effektiviseringar

Många kommuner använder sig av så kallade generella effektiviseringar som innebär att förvaltningar åläggs generella sparkrav utan att samtidigt sänka kraven på vare sig verksamhetens kvalitet eller omfattning, så även Stockholms stad. Metoden förutsätter att medarbetarna kan ändra arbetsätten så att sparbetingen kan genomföras enligt politiska beslut. Från att tidigare pekat ut specifika områden som exempelvis lokaler, administration och konsulter där kommunledningen ser möjlighet till effektiviseringar, är kraven på effektiviseringar numera mer generella till sin karaktär. Något år har resultat av implementering av evidensbaserade metoder angetts som skäl till att effektiviseringsmöjligheter anses finnas, medan organisationsförändringar är återkommande motiveringar till att generellt minska kostnaderna i nämnderna.

Så långt vi kunnat se började begreppet generella effektiviseringar användas i staden första gången i kommunfullmäktiges budget för 2010 och åläggs idag flertalet nämnder. I viss utsträckning har det varierat mellan mandatperioderna vilka nämnder och verksamheter som åläggs generella effektiviseringar. Både äldreomsorgen och individ- och familjeomsorgen i stadsdelsnämnderna var exempelvis undantagna förra mandatperioden, medan äldreomsorgen innevarande mandatperiod återigen ålagts generella effektiviseringar. I vilken grad de generella effektiviseringskraven baseras på faktamässigt underbyggda analyser av en besparingspotential i närtid, exempelvis till följd av genomförd teknisk utveckling, nya arbetsmetoder som tagits i bruk eller tydligt minskade behov framgår inte i budgeten.

Bristen på offentligt redovisat faktaunderlag som visar att effektiviseringarna verkligen kan uppnås under budgetåret har med rätta lett till återkommande facklig kritik om risk för ökad stress och försämrad arbetsmiljö. På senare år har Tankesmedjan Balans varit aktiv i samhällsdebatten med fokus på granskningar av hur generella effektiviseringar drabbar skolan och på senare tid även äldreomsorgen. Tankesmedjan refererar till forskaren Christopher Hood som beskriver att besparingar ingår som en av sju doktriner inom den styrningsfilosofi som kallas New Public Management. I en kandidatuppsats som lades fram av Joel Nordström på Sociologiska institutionen vid Lunds universitet 2017 drogs slutsatsen att kommuner i låg utsträckning argumenterade för varför de valt att använda generella effektiviseringar och inte heller resonerade om hur effektiviseringarna skulle genomföras, vilka risker som fanns och hur de kunde vägas upp av de eventuellt positiva följderna. Studien visade att kommunernas åtgärder snarare fokuserade på att göra verksamheterna billigare än att göra dem effektivare. Utifrån stadens budgetdokument kan vi här inte heller se tydliga motiveringar till valet att använda generella effektiviseringar, bedömningar av specifik besparingspotential i respektive nämnd och heller inga tydliga redovisningar i verksamhetsberättelserna av hur effektiviseringskraven fallit ut.

Även om det idag verkar råda en bred politisk samstämmighet om att kommunernas välfärd är underfinansierad behövs mer än någonsin en ärlig debatt om vad av det som kallas generella effektivisering som är egentliga effektiviseringar och vad som istället bör kallas vid sitt rätta namn, nämligen nedskärningar. Omedelbara budgetminskningar utan reell besparingspotential, sänkta mål eller direktiv om hur besparingarna ska genomföras kan bli sänkt ambition genom att ta bort bemanningen i parkleken, lägga ner träffpunkten för personer med missbruksproblematik eller minska öppettiderna på fritidsgården. Otillräcklig kompensation för pris- och löneökningar kan leda till färre vikarier eller vakanshållningar av anställningar i förskolan, skolan eller i äldreomsorgen som gör att de redan anställda måste jobba hårdare för att klara målen och bevara kvaliteten.

Efter minst tio år av generella effektiviseringar under olika majoriteter i staden bör det vara hög tid att utvärdera konsekvenserna för kvaliteten, brukarna och medarbetarna. Förhoppningsvis finns det ett blocköverskridande intresse av frågor som dessa: Har stadens generella effektiviseringar lett till att verksamheterna blivit effektivare, har kvaliteten på tjänsterna förbättrats och hur

har medarbetarnas arbetsmiljö påverkats? Har kommunstyrelsens beslutsunderlag för nämndernas besparingsbeting varit väl underbyggda? Eller har effektiviseringsvinster tagits ut i förväg och vad har det lett till? Har generella effektiviseringar tagits till som en sista utväg för att få ihop budgeten när andra intäktskällor inte ansetts vara möjliga, men vad vet vi egentligen om konsekvenserna?

Den övergripande frågan är som vi ser det hur vi kan få ett styrsystem som tar hänsyn till att medarbetarna ska hålla ett helt arbetsliv och samtidigt ger stockholmarna en trygg välfärd att lita på. Hur kan vi se till att upprätthålla arbetsmiljölagens krav på god arbetsmiljö samtidigt med de politiska ambitionerna för välfärden och kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning?

Varför inte inledningsvis inspireras av Lunds kommun där revisorerna rekommenderar att kommunstyrelsen ska kräva att nämnderna beskriver vilka eventuella negativa konsekvenser som de generella effektiviseringarna kan antas innebära på kvaliteten? Syftet i Lund är att säkerställa att fullmäktiges beslut om budget fattas på välinformerade grunder. En sådan utgångspunkt hoppas vi att även nuvarande majoritet i Stockholms stad ska kunna ställa sig bakom.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår vi

att kommunfullmäktige beslutar om en stadsövergripande extern utvärdering av hela processen i staden med generella effektiviseringar, från val av metod och bedömd besparingspotential till uppföljning av resultatet och utvärdering av konsekvenserna.

Stockholm den 13 februari 2020

Vänsterpartiet Stockholm stads kommunfullmäktige (V):

Clara Lindblom, Rikard Warlenius, Torun Boucher, Alexandra Mattsson, Tina Kratz, Tobias Johansson, Robert Mjörnberg, Sara Stenudd, Rashid Mohammed, Maria Ljuslin, Arvand Mirsafian, Rose-Marie Rooth och Hassan Jama (samtliga V)